

Самусенко Вікторія Олегівна – Україна, м. Київ, студентка 1 курсу магістратури кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: +38044 521-35-13, e-mail: vsamu@ukr.net

Самусенко Виктория Олеговна – Украина, г. Киев, студентка 1 курса магистратуры кафедры педагогик, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Контактная информация: +38044 521-35-13, e-mail: vsamu@ukr.net

Samusenko Victoria – Ukraine, Kyiv, Master's Student of the first year, Pedagogy Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Contact information: +38044 521-35-13, e-mail: vsamu@ukr.net

УДК 378

А. Марушкевич, д-р пед. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВНЕСОК У РОЗВИТОК ОСВІТИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ УКРАЇНИ ВИКЛАДАЧІВ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Коротко висвітлено основні віхи освітньої діяльності відомих в Україні та за її межами постатей: викладачів та управлінців української вищої школи, які працювали в Київському університеті імені Тараса Шевченка в різні часи його функціонування. Вказано назви окремих праць викладачів, які є актуальними й нині, і свідчать про важливість внеску у сферу вітчизняної освіти й розвиток педагогічної науки наших попередників – представників цього славетного навчального закладу.

Ключові слова: Київський університет, вітчизняна освіта, педагогічна наука, актуальність, реформування, ідеї.

Постановка проблеми. Початок ХХІ ст. приніс в Україну чимало суттєвих політичних, економічних і соціальних змін, які впливають не лише на духовно-моральний і матеріальний стан її громадян, а й спрямовують їх на необхідні дії в напрямі модернізації освіти, надання автономії навчальним закладам шляхом вивчення досвіду європейських кран і їх досягнень у названій галузі. Люди розуміють, що зміни в суспільстві на краще можна забезпечити через освітню сферу й бажання молоді пізнавати світ через напрацьовані й апробовані в ньому технології навчання, викладання, управління. У цьому напрямі важливими є міжнародні обміни науковими знаннями та вироблення вмінь злагоджено працювати для досягнення поставлених цілей, підготовки висококваліфікованих фахівців-професіоналів, які володіють комплексом ключових компетентностей.

Усвідомлюючи відповідальність за якість знань та умінь сучасної молоді науково-педагогічні працівники (суспільство завжди висувало високі вимоги до їхнього професіоналізму) коригують навчальні плани, програми, впроваджують нові методики навчання, займаються самоосвітою і самовихованням, рівнем своєї професійної культури. Вони прагнуть створювати оптимальні міжособистісні взаємини зі студентами, уникати конфліктних ситуацій, досягати максимального задоволення своєю щоденною працею. Їм зрозуміло, що виникнення професійних ускладнень у їхній діяльності може пов'язуватися з не сформованістю професійної комунікативної культури й недостатнім володінням основами педагогічної комунікації, тому важливо творчо мислити, використовувати нові знання, проявляти професійну майстерність. Це потребує досконалого вміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки між своїми діями і вчинками студентів, вирішувати неординарні професійні проблеми.

Коригувати індивідуальний стиль професійної діяльності, долати труднощі та перешкоди, що виникають, допомагає самовдосконалення, здатність пізнавати нове й аналізувати досягнення минулих часів. У цьому руслі важливим є необхідність пізнання, осмислення і застосування в освітньому процесі найкращих пластів вітчизняної педагогіки, спадщини її провідних творців, у числі яких і викладачі педагогічних дисциплін Київського університету, до таких відносимо імена М. Максимовича, С. Гогоцького, М. Костомарова, М. Пирогова,

М. Василенка, С. Ананьїна, Я. Резніка, С. Чавдарова, М. Грищенка, А. Алексюка й ін. Кожен із них творив для розвитку національної освіти в Україні і, зокрема, її найвідомішого осередку – Київському університеті.

Метою цієї публікації є зосередження уваги науково-педагогічних працівників ВНЗ на актуальному досвіді освітньої діяльності та внеску в розвиток педагогічної науки в Україні викладачів Київського університету, чий досвід є взірцевим у період реформування вітчизняної освіти.

Завдання публікації полягає в короткому висвітленні віх освітньої діяльності й оприлюдненні назв окремих праць викладачів Київського університету, які свідчать про їхній актуальний досвід у сфері вітчизняної освіти й науки.

Виклад основних положень. Аналізуючи внесок у розвиток освіти та педагогічної науки України викладачів педагогічних дисциплін Київського університету не можливо не відзначити, що їх освітня діяльність і наукові здобутки були значущими в різні періоди розвитку української державності.

Починаючи з освітньої й наукової праці першого ректора Київського університету св. Володимира можемо стверджувати: викладацьку діяльність у славетному навчальному закладі забезпечували відомі постаті, чия праця не була не поміченою молоддю й дотичними до забезпечення навчання і виховання громадянами. Михайло Олександрович Максимович (1804–1873), який 4 травня 1834 р. став ординарним професором російської словесності в Київському університеті св. Володимира і, одночасно, деканом філософського факультету, упродовж нетривалого часу виконував обов'язки ректора цього навчального закладу. Таким чином він одночасно поєднував виконання обов'язків ректора, викладача, громадського діяча, науковця.

М. Максимович, керуючи університетом, дбав про розвиток інших навчальних закладів Київського навчального округу, долучився до вирішення їх навчальних і соціально-економічних проблем, брав активну участь в удосконаленні освіти Центральної України, сприяв розвитку історії мовознавства, фольклористики, етнографії тощо. За його активної участі було розроблено програму розвитку освітніх структур (в училищах Київського навчального округу більше уваги стали приділяти вивченню математики та французької мови), приділено увагу створенню училищ у трьох губерніях та удоскона-

ленню роботи двадцяти повітових училищ Чернігівської губернії [5]. Про його наукові інтереси свідчили дослідження: "Песнь о полку Игореве" (1857), збірка "Воспоминание о Богдане Хмельницком" (1857), робота над працею "О первых временах Киевского богоявленского братства" (1869), книга "Краткий букварь" (1865). Під ідейним впливом М. Максимовича та його оточення функціонували всім відомі Кирило-Мефодіївське братство, "Київська громада".

М. Максимович протягом життя пишався тим, що саме йому довелося працювати першим ректором Київського університету та викладати в ньому. Про це він заявив, залишаючи цю відповідальну посаду [5].

Особливу роль у розвитку вітчизняної освіти та педагогічної науки, впровадженні педагогічних дисциплін у Київському університеті св. Володимира відіграв перший завідувач кафедри педагогіки цього навчального закладу (з квітня 1851 р.) – доктор філософії і стародавньої філології, ординарний професор Сильвестр Сильвестрович Гогоцький (1813–1889).

Сучасні дослідники пишуть про нього як про визначну особистість, переконливого викладача, здібного організатора науково-педагогічного та громадсько-освітнього напрямів життєдіяльності студентів і їх наставників. 12 лютого 1848 р. С. Гогоцький був офіційно оформлений на посаду доцента університету, а наприкінці березня йому було присвоєно вчене звання екстраординарного професора. У рішенні історико-філологічного факультету йшлося про те, що він, за родом своїх наукових занять і через відмінні знання необхідних предметів, вважається здатним до викладання та завідування кафедрою педагогіки. С. Гогоцький розпочав викладання психолого-педагогічних дисциплін на історико-філологічному, фізико-математичному і юридичному факультетах, читав лекції з дидактики і прикладної педагогіки, науки виховної освіти, вів курс логіки, історії філософії, а також викладав психологію студентам історико-філологічного факультету [2]. 9 червня 1854 р. С. Гогоцьким на урочистих зборах університету св. Володимира було виголошено промову "Про історичний розвиток виховання у найвагоміших народів стародавнього світу". Цього ж року вийшла праця вченого "Вступ до педагогіки" (1854), яка проникнута релігійними світоглядними поглядами щодо процесу виховання та розподілена автором на теоретичну і практичну складові. У 1856–1857 рр. світ побачив нове видання С. Гогоцького "Про розвиток пізнавальних здібностей у педагогічному розумінні" [2], а від початку 1860-х рр. він працював над створенням підручника "Історія виховання". У 1866–1867 і 1867–1868 н. р. учений викладав ряд лекційних курсів, серед яких вирізнявся курс "Педагогіка" [2]. Крім вище згаданих праць до педагогічних відносно написано ним "Краткое обозрение педагогика или науки воспитательного образования" ("Университетские известия", 1979), "Педагогическое значение басен Крылова" ("Университетские известия", 1968).

У своїх науково-педагогічних творах С. Гогоцький пропагував ідеї щодо розвитку природних здібностей особистості, її творчого потенціалу та самореалізації у суспільному середовищі. Він обґрунтовував значення виховання на православних традиціях, дотримання принципу єдності навчання та виховання, підтримки процесу самовдосконалення особистості тощо. Його науково-викладацький досвід включає обґрунтування теоретичної педагогічної підготовки через такі основні складові: історію виховання, теорію виховання й навчання.

Поряд із найвидатнішими вченими, які збагатили освіту і педагогічну думку України, називаємо Миколу Івановича Костомарова (1817–1885), який 26 травня

1846 р. вченою радою Київського університету св. Володимира був обраний ад'юнкт-професором кафедри російської історії [8]. Його лекції мали успіх серед студентів, оскільки він володів чудовими ораторськими здібностями, вишуканою мовою, пронизливим нахненням під час викладу навчального матеріалу. Перу вченого належать праці "Замечания о наших университетах" (1861), "Мешать или не мешать учиться" (1862), "Ответ "Московским ведомостям": По поводу издания книг на малороссийском языке" (1863). Велике значення для вирішення питання щодо забезпечення в освітній галузі рідномовного навчання мала його публікація "О преподавании на южнорусском языке" (1962), у якій автор обстоював важливість навчання рідною мовою, а також видання нею підручників і посібників. М. Костомаров обстоював необхідність розуміння тими, хто вчиться, розміщеного в них матеріалу, забезпечення можливості роздумів на основі прочитаного, переказу його змісту іншим, а не простого завчання, "зазубрювання".

Діяльність Миколи Прокоповича Василенка (1866–1935), обраного 18 жовтня 1918 р. за рекомендацією конкурсної комісії Київського університету св. Володимира на посаду екстраординарного професора по кафедрі історії західноруського і українського права, була на забезпечення україномовної освіти, формування системи вищої освіти, створення Академії наук України, підготовки педагогічних кадрів у 20-х рр. ХХ ст. [9]. Завдяки йому та його однодумцям було засновано Державний український архів, національну галерею мистецтв, театральний інститут, українські університети в Києві та Кам'янці-Подільському, Українську академію наук, Національну бібліотеку, Національний музей. Серед його численних праць знаходимо "З історії устрою Гетьманщини: Критичні замітки" (1912), "Политические взгляды М. П. Драгоманова" (1912), "До Ради Міністрів Української Держави от Міністра народної освіти та мистецтв пояснювальна записка до законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві" (1918), "Кременецький лицей і університет св. Володимира: історично-юридична розвідка" (1923) [9].

Відомий у науково-педагогічних колах як організатор у сфері освіти й активний громадський діяч Степан Андрійович Ананьїн (1873–1942) у 1905 р. закінчив історико-філологічний факультет Київського університету св. Володимира й отримав пропозицію залишитись у рідному навчальному закладі викладачем. У 1915–1925 рр. ХХ ст. він забезпечував викладання курсів педагогіки, історії педагогіки, дитячої та педагогічної психології. Його освітня й наукова діяльність вирізнялася високим рівнем творчої активності. С. Ананьїн реалізував її у викладацькому, науково-дослідному, організаційно-наставницькому, громадському, управлінському, культурно-просвітницькому, літературно-творчому напрямках, які пов'язувалися з вивченням пізнавального інтересу особистості, пошуком альтернативних підходів до змісту освіти, пізнанням історії педагогіки, дослідженням питань трудового виховання молоді [4].

У період створення на базі Київського університету (середина 1920 р.) Київського медичного інституту та Інституту народної освіти (згодом Київський інститут народної освіти – КІНО, у структуру якого спочатку ввійшли три факультети: дошкільний, шкільний, лікувально-педагогічний, а незабаром, а у 1921–1922 рр. почали функціонувати два факультети: соціального виховання та професійної освіти) С. Ананьїну було доручено очолити факультет професійної освіти. Його наукові здобутки відображено у ґрунтовних працях: "История педагогика" (1911), "Педагогический календарь-справочник" (1911), "Очерки по педагогике средней

школы" (1914), "Интерес по учению современной психологии и педагогики" (1915), "Эстетическое воспитание" (1922), "Экскурсионный метод преподавания" (1922), "Педология" (1923), "Актуальні педагогічні питання на Заході" (1924), "Трудове виховання. Його минуле і сучасне" (1924), "Історія педагогічних течій. Новітні педагогічні течії" (1929–1931) [4].

Цікавим і багатим на науково-педагогічні ідеї є досвід життєдіяльності Якова Борисовича Резніка (1892–1952), який у 1919 р. здобув ступінь провізора, закінчивши медичний факультет Київського Імператорського університету св. Володимира (нині Київський національний університет імені Тараса Шевченка), а 1923 р. завершив навчання на філологічному факультеті цього ж університету [3].

У 1937–1940 рр. Яків Борисович Резнік працював завідувачем кафедри педагогіки Київського університету. Він захистив першу в Україні докторську дисертацію з педагогічних наук на тему: "Теорія і практика навчального процесу". Його публікації друкували українською, російською, єврейською мовами. Учений велику увагу приділяв дослідженню пізнавального інтересу дітей і молоді, методів і принципів навчання, забезпеченню самостійної роботи учнів.

Його внеском у вирішення психолого-педагогічних проблем навчального процесу є розробка системи педагогічних завдань, спрямованих на формування в учнів інтересу до навчання. Я. Б. Резнік усебічно обґрунтував питання удосконалення навичок учнів, закріплення, засвоєння і повторення ними навчального матеріалу, стимулювання їхньої активності під час повторення; науковості, свідомості засвоєння знань, зв'язку теорії із практикою у навчальному процесі тощо. Учений був автором численних публікацій переважно з дидактики, серед яких "Психологічні основи навчального процесу", "Методика закріплення навчального матеріалу", "Интерес і увага у викладанні" (1938), "Лекція і бесіда як методи викладання у школі" (1938), "Домашнє завдання та самостійна робота учнів" (1938).

Відомим у науково-педагогічних колах є ім'я Сави Христофоровича Чавдарова (1892–1962). Він був переведений до Київського університету з Київського педагогічного інституту у 1939 р. Наукові інтереси вченого спрямовувалися на вирішення питань обґрунтування шляхів підготовки учнів до практичної діяльності, спеціалізації шкіл за одним напрямом, запровадження додаткового навчання з окремих видів роботи (на вибір учнів), зміцнення практичних умінь дітей у позанавчальній діяльності.

С. Х. Чавдаров вивчав творчу спадщину К. Ушинського, педагогічні ідеї Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка. Особливу увагу науковець зосередив на висвітленні у їхніх працях проблем морального, розумового та фізичного виховання підростаючого покоління [6].

Із 1944 по 1962 рр. він очолював кафедру педагогіки. Основними напрямками його роботи були: аналіз розвитку педагогіки як науки і навчальної дисципліни, дослідження принципів навчання, вивчення наукової спадщини визначних особистостей з концентрацією уваги на їхніх поглядах щодо реалізації різних напрямів виховання серед дітей і молоді. У 1940 р. за його редакцією видано підручник "Педагогіка" (ним написані параграфи "Радянська дидактика та її принципи", "Методи навчання", "Перевірка та оцінка знань учнів", "Перевірні іспити"); праці "Принципи радянської дидактики" (1949), "Педагогічна наука в УРСР за сорокаріччя" (1957); "Основи дидактики К. Д. Ушинського" (1940), "Великий український учений" (К 150-летію Г. С. Сковороди)

(1944), "Педагогічні ідеї Т. Г. Шевченка" (1953), "Педагогіческие взгляды И. Я. Франко" (1956).

Помітною постаттю серед творців української освіти та педагогічної науки став Микита Минович Грищенко (1900–1987). В університеті він викладав переважно історію педагогіки, проводив дослідження з педагогіки вищої школи, обґрунтував рівні професійної підготовки вчителя у вищих навчальних закладах.

У роки Другої світової війни (1941–1945) М. Грищенко працював у Київському державному університеті, що був евакуйований у м. Кзил-Орду Казахської РСР. Там він продовжував читати лекції, здійснював керівництво педагогічною практикою студентів і одночасно очолював Кзил-Ординський міський відділ народної освіти. За два роки його роботи школи м. Кзил-Орда посіли перше місце в Казахській РСР із виконання всеобучу й успішності учнів шкіл [1].

Вважаємо за необхідне зазначити, що в середині ХХ ст. педагогічні кафедри в університетах функціонували нетривалий час. Педагогіку вважали факультативною дисципліною і її викладання забезпечували приват-доценти кафедр філософії. До того ж у різних університетах її викладали по-різному: єдиний програм цієї дисципліни не було, педагогічна практика студентів не забезпечувалася.

Проте із плином часу обсяг навчальної роботи кафедри педагогіки Київського університету збільшувався. Зростала кількість її викладачів. Саме в цей період (1955) М. Грищенко поєднував працю директора Науково-дослідного інституту педагогіки і професора кафедри педагогіки Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, а з 1958 по 1981 рр. він обіймав посаду професора, завідувача цієї кафедри; із 1981 по 1987 рр. – був науковим консультантом аспірантів [1]. Наукові інтереси вченого в той час були пов'язані з роботою найважливіших питань навчально-виховної роботи у вищій школі. Він очолював групу викладачів і наукових співробітників, що займалися дослідженням питань дидактики вищої школи. За його керівництва й безпосередньої участі в університеті для студентів, яких готували до роботи у вищій школі (філософів, істориків), аспірантів і молодих викладачів читали курс "Основи педагогіки вищої школи" [1]. Ученим було опубліковано такі праці як "Вимоги до лекцій на заочному відділенні", "Шляхи підвищення рівня педагогічної підготовки студентів Київського університету", "Педагогіка в Київському університеті за 50 років". Великий практичний інтерес викликають праці "Вчись самостійно працювати" (1969), "Навчально-виховна робота з першокурсниками" (1974), "Дидактичні поради молодому викладачеві" (1973) тощо. На той час учений досліджував педагогічну спадщину Т. Шевченка, І. Франка, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського й ін. Вийшли друком такі його праці як: "Т. Г. Шевченко і народна освіта" (у співавт. із С. Чавдаровим, (1961), "Спадщина К. Д. Ушинського і питання педагогіки вищої школи" (1975) та ін.

Значний внесок у розвиток вітчизняної освіти й історії та дидактики педагогічної науки зробив доктор педагогічних наук, професор Анатолій Миколайович Алексюк (1932–2014). Він очолював кафедру педагогіки вищої та середньої школи у 1975–1990 рр. Особливо значущими в його науково-педагогічній діяльності були 80–90-ті рр. ХХ ст. У цей період учений аналізував ідеї національного відродження середньої загальноосвітньої та вищої школи, займався упровадженням у навчальний процес вищих навчальних закладів модульно-тьюторської системи, розвивав теорію методів навчання, приділяв увагу

самостійній роботі студентів, контролю їхніх знань, досліджував педагогічні ідеї визначних українців.

Підручниками та навчальними посібниками Анатолія Миколайовича Алексюка й досі користуються студенти ВНЗ України. До найпопулярніших видань професора належать: "Загальні методи навчання" (1981), "Педагогіка вищої школи. Курс лекцій. Модульне навчання" (1993), "Дидактика вищої школи" (1988), "Педагогіка: навчальний посібник для студентів університетів" (1985) [7].

Висновки. Таким чином, здійснивши короткий аналіз життєдіяльності окремих відомих особистостей, які долучились у різні історичні часи до викладання в Київському університеті, ми приходимо до висновку про значний внесок у розвиток освіти й педагогічної науки України та про актуальність їхнього досвіду для сучасних науково-педагогічних працівників і студентів. Особливо значущими і сповненими досвідом є їхні дії, спрямовані на:

- створення важливих навчальних закладів – інститутів, українських університетів, академій і керівництво їх структурними підрозділами (факультетами, кафедрами);
- вирішення питань удосконалення освіти;
- розробки програм розвитку освітніх структур;
- забезпечення в освітній галузі рідномовного навчання;
- оприлюднення науково-педагогічних досліджень шляхом публікування їх іноземними мовами.

Актуальними донині залишаються розроблювані ними свого часу ідеї щодо:

- розвитку природних здібностей особистості, її творчого потенціалу та самореалізації у суспільному середовищі;
- виховання на православних традиціях;
- дослідження пізнавального інтересу дітей і молоді;
- розвитку методів і принципів навчання;
- забезпечення самостійної роботи учнів;
- обґрунтування рівнів професійної підготовки вчителя у вищих навчальних закладах;
- дослідження педагогічної спадщини визначних персоналій.

Список використаних джерел

1. Автомонов П. П. Життєвий і творчий шлях М. М. Грищенка – одного з фундаторів сучасної української педагогіки / П. П. Автомонов, О. Ф. Гук // Внесок учених Київського університету в розвиток освіти, підготовку педагогічних та наукових кадрів: матеріали студентської наукової конференції, 25–26 квітня 2014 р. (180-річчю Київського університету присвячується) ; за ред. А. А. Марушкевич. – Ніжин : ПП Лисенко М.М. – С. 91–98.
2. Дем'яненко Н. Персоналії в історії становлення професійно-педагогічної підготовки Київського класичного університету / Н. М. Дем'яненко // Рідна школа. – 2003. – № 7. – С. 53–56.
3. Жиленко М. В. Теорія і практика освітньої діяльності у творчості Я. Рєзніка / М. В. Жиленко // Внесок учених Київського університету в розвиток освіти, підготовку педагогічних та наукових кадрів: матеріали студентської наукової конференції, 25–26 квітня 2014 р. (180-річчю Київського університету присвячується) ; за ред. А. А. Марушкевич. – Ніжин : ПП Лисенко М.М. – С. 40–47.

4. Кошечко Н. В. Соціально-педагогічні погляди С. Ананьїна (1873–1942) / Н. В. Кошечко // А. А. Марушкевич, Н. М. Кузьменко, Н. В. Кошечко, Н. В. Постоюк. Соціально-педагогічні ідеї освітньої XX століття : монографія. – К. : Обрії, 2012. – С. 57–102.

5. Кузьменко Н. М. М. Максимович – перший ректор Київського університету / Н. М. Кузьменко // Внесок учених Київського університету в розвиток освіти, підготовку педагогічних та наукових кадрів: матеріали студентської наукової конференції, 25–26 квітня 2014 р. (180-річчю Київського університету присвячується) ; за ред. А. А. Марушкевич. – Ніжин : ПП Лисенко М.М. – С. 17–23.

6. Онищук Л. А. Науково-педагогічна діяльність С. Х. Чавдарова / Л. А. Онищук // Внесок учених Київського університету в розвиток освіти, підготовку педагогічних та наукових кадрів: матеріали студентської наукової конференції, 25–26 квітня 2014 р. (180-річчю Київського університету присвячується) ; за ред. А. А. Марушкевич. – Ніжин : ПП Лисенко М.М. – С. 67–72.

7. Спіцин Є. С. А. М. Алексюк – один із фундаторів педагогіки вищої школи / Є. С. Спіцин // Внесок А. М. Алексюка (1932–2014) в розвиток педагогічної науки і практики: Матеріали наукового "круглого столу", 22 квітня 2016 року ; за ред. А. А. Марушкевич. – Ніжин : Видавець Лисенко М.М., 2016. – С. 22–27

8. Українська педагогіка в персоналіях – XIX століття : у 2 кн. ; за ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 1. – С. 325–333.

9. Українська педагогіка в персоналіях – XIX століття : у 2 кн. ; за ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 2. – С. 15–22.

References

1. Avtomonov P.P. Zhytlyevyy i tvorchyy shlyakh M.M. Hryshchenka – odnogo z fundatoriv suchasnoyi ukrayinskoyi pedahohiky / P.P. Avtomonov, O.F. Huk // Vnesok uchenykh Kyivskoho universytetu v rozvytok osvity, pidhotovku pedahohichnykh ta naukovykh kadriv: materialy studentskoyi naukovoyi konferentsiyi, 25–26 kvitnya 2014 roku (180-richchyu Kyivskoho universytetu prysvyachuyetsya) // za zah. Red. A.A. Marushkevych. – Nizhyn: PP Lysenko M.M. – S.91–98.
2. Demyanenko N. Personalii v istoriyi stanovlennya profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky Kyivskoho klasychnoho universytetu / N.M. Demyanenko // Ridna shkola. – 2003. – № 7. – S. 53–56.
3. Zhylenko M.V. Teoriya i praktyka osvithnoyi diyalnosti u tvorchosti YA. Ryeznika / M.V. Zhylenko // Vnesok uchenykh Kyivskoho universytetu v rozvytok osvity, pidhotovku pedahohichnykh ta naukovykh kadriv: materialy studentskoyi naukovoyi konferentsiyi, 25–26 kvitnya 2014 roku (180-richchyu Kyivskoho universytetu prysvyachuyetsya) // za zah. red. A.A. Marushkevych. – Nizhyn: PP Lysenko M.M. – S. 40–47.
4. Koshechko N.V. Sotsialno-pedahohichni pohlyady S. Ananyina (1873–1942) / N.V. Koshechko // A.A. Marushkevych, N.M. Kuzmenko, N.V. Koshechko, N.V. Postoyuk. Sotsialno-pedahohichni ideyi osvityan XX stolittya: Kolektyvna monohrafiya. – K.: Obriy, 2012. – S. 57–102.
5. Kuzmenko N.M. M. Maksymovych – pershyy rektor Kyivskoho universytetu / N.M. Kuzmenko // Vnesok uchenykh Kyivskoho universytetu v rozvytok osvity, pidhotovku pedahohichnykh ta naukovykh kadriv: materialy studentskoyi naukovoyi konferentsiyi, 25–26 kvitnya 2014 roku (180-richchyu Kyivskoho universytetu prysvyachuyetsya) // za zah. red. A.A. Marushkevych. – Nizhyn: PP Lysenko M.M. – S. 17–23.
6. Onyshchuk L.A. Naukovo-pedahohichna diyalnist' S.KH. Chavdarova / L.A. Onyshchuk // Vnesok uchenykh Kyivskoho universytetu v rozvytok osvity, pidhotovku pedahohichnykh ta naukovykh kadriv: materialy studentskoyi naukovoyi konferentsiyi, 25–26 kvitnya 2014 roku (180-richchyu Kyivskoho universytetu prysvyachuyetsya) // za zah. red. A.A. Marushkevych. – Nizhyn: PP Lysenko M.M. – S. 67–72.
7. Spitsyn YE.S. A.M. Aleksyuk – odyn iz fundatoriv pedahohiky vyshchoyi shkoly / YE.S. Spitsyn // Vnesok A.M. Aleksyuka (1932–2014) v rozvytok pedahohichnoyi nauky i praktyky: Materialy naukovoho "kruhloho stolu", 22 kvitnya 2016 roku / Za zah. red. A. A. Marushkevych. – Nizhyn: Vydavets Lysenko M.M., 2016. – S. 22–27.
8. Ukrayinska pedahohika v personaliyakh – KHIX stolittya : u 2 kn. / za red. O.V. Sukhomlynskoyi // K.: Lybid, 2005. – Kn. 1. – S. 325–333.
9. Ukrayinska pedahohika v personaliyakh – KHIX stolittya : u 2 kn. / za red. O.V. Sukhomlynskoyi // K.: Lybid, 2005. – Kn. 2. – S. 15–22.

Надійшла до редколегії 20.04.17

A. Marushkevych, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CONTRIBUTION OF THE TEACHERS OF KYIV UNIVERSITY TO THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AND PEDAGOGICAL SCIENCE OF UKRAINE

The article is devoted to the substantiation of necessity of understanding and application in education the best achievements of national pedagogy, its leading creators' heritage, including teachers of pedagogical subjects in Kyiv University, who worked for the development of national education in Ukraine. It is stressed that the research of their experience is very important for the adjustment of individual style of professional activity of present scientific-pedagogical staff, organizing their own self improvement, studying of something new and analysis of achievements. Main directions of educational activity known in Ukraine and abroad figures, teachers and managers of Ukrainian higher school, working at the University of Kiev during different periods has been highlighted. These educator's works that are actual nowadays and show the importance of the contribution to the field of national education and development of science of our predecessors – the members of this glorious institution have been mentioned. This experience can be learnt and used in the creation of educational institutions, ensuring the management of the departments, application in education of mother language training; promulgation of scientific and educational researches by publishing them in foreign languages. The attention is focused on actual ideas about the natural abilities of the individual, his creativity and self-realization in the social environment; education of youth in the Orthodox traditions; the development of educational interests of children and youth; research of

pedagogical heritage of famous personalities; creating of important educational establishments: institutions, Ukrainian universities, academies; solving problems of improving education; developing of programs of educational structures; providing of mother tongue training in educational sphere; publication of scientific and educational researches by publishing them in foreign languages; development of methods and principles of teaching; providing self-study of pupils and students. Current editions of famous figures have been named.

Keywords: Kyiv university, national education, pedagogical science, actuality, reforming, ideas.

А. Марушкевич, д-р пед. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВКЛАД В РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ УКРАИНЫ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КИЕВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Кратко освещены моменты деятельности в сфере образования известных в Украине и за её пределами личностей: преподавателей и управленцев украинской высшей школы, которые работали в Киевском университете имени Тараса Шевченко в разные времена его функционирования. Указаны названия отдельных работ преподавателей, которые актуальны и в наше время и свидетельствуют о важности вклада в сферу отечественного образования и развитие педагогической науки наших предшественников – представителей этого прославленного учебного заведения.

Ключевые слова: Киевский университет, отечественное образование, педагогическая наука, актуальность, реформирование, идеи.

Відомості про автора

Марушкевич Алла Адамовна – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

Марушкевич Алла Адамовна – Україна, Київ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Контактная информация: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

Marushkevych Alla – Ukraine, Kyiv, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief of Pedagogy Department of Faculty of Psychology at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: (044) 521-35-13, pedagogika@ukr.net.

УДК 378:373.3

С. Мартиненко, д-р пед. наук, проф.,

Н. Кипиченко, канд. пед. наук

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Виокремлено та охарактеризовано інформаційний, аксіологічний і перетворювальний етапи формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до комунікативної компетентності. Проаналізовано результати експериментального дослідження, спрямованого на діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до формування означеної компетентності.

Ключові слова: мотиваційно-ціннісне ставлення, комунікативна компетентність майбутніх учителів початкової школи, формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до комунікативної компетентності.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Важливою складовою фахової підготовки майбутніх учителів є розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування комунікативної компетентності, яке є вагомим чинником успішної професійної діяльності в системі "людина – людина", адже від уміння спілкуватися залежить ефективність педагогічної взаємодії. Означений процес є довготривалим і суперечливим, оскільки у сфері пізнання зміни відбуваються повільніше, ніж у зовнішніх виявах особистості. За таких умов вагомою для нас є думка С. Мартиненко, яка зазначає, що "у освітньому процесі доцільно враховувати не лише синкретичний характер системи педагогічних цінностей, але й те, що їх інтеріоризація відбувається не поетапно, не за певною послідовністю, а одночасно" [1, с. 190]. Зауважимо, що саме у процесі педагогічних цінностей найоптимальніші умови для цього, адже студенти є суб'єктами освітнього процесу, вони спілкуються з учителями, учнями, їхніми батьками, здійснюють індивідуальний підхід, долають у процесі цього бар'єри і конфлікти. Майбутні вчителі мають змогу реально оцінювати важливість комунікативної компетентності для успішного навчання учнів, у них формується власний ідеал педагога на основі спостережень за роботою досвідчених фахівців.

Вважаємо, що у процесі фахової підготовки необхідно діагностувати мотиваційно-ціннісне ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності, що забезпечує ефективність освітнього процесу вишу. Структуру мотиваційно-ціннісного ставлення розглядаємо як взаємодію емоційного, мотиваційного й ціннісного (розуміння значущості комунікативної діяльності, цінності, особливості здійснення) компонентів.

Аналіз наукових досліджень засвідчив, що в наукових працях В. Бездухова, І. Бега, Н. Волкової, О. Глузмана, О. Дубасенюк, І. Зимньої, С. Мартиненко, Ю. Пелеха, Л. Хомич, Л. Хоружої визначено й обґрунтовано теоретико-методологічні та методичні засади модернізації змістово-технологічного забезпечення формування ціннісно-сміислової готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

У запропонованій статті, беручи до уваги актуальність окресленої проблеми та зважаючи на ступінь її розробленості, **ставимо за мету** проаналізувати результати експериментального дослідження, спрямованого на діагностування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності саме під час педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментальне дослідження складалося з констатувального, формувального та контрольного етапів. Вибір